

Een woordje vooraf... bij de leidraad Basale Houding in MPI Zonneboem

Een leidraad voor basale stimulatie en basale houding in een voorziening komt niet zomaar tot stand. Daar gaat een – voor ons heel zinvol – proces aan vooraf. Daarom wil ik kort voor jullie schetsen hoe deze leidraad bij ons tot stand kwam.

In de jaren voordien volgden verscheidene afzonderlijke medewerkers de bijeenkomsten van de VSBS en / of de basiscursus, en waren actief met basale stimulatie in ons MPI.

Op een bepaald moment voelden we de behoefte tot een betere integratie van de basale houding in ons dagdagelijks bezig zijn met de kinderen.

Er volgde een interne studiedag “basale stimulatie, een nieuw perspectief”, voor alle personeel dat met de kinderen werkt. We rondde deze studiedag af met een integratieoefening over dagdagelijkse situaties. De resultaten van deze oefening werden weergegeven op grote flappen en besproken in de grote groep. Deze flappen kregen gedurende verschillende weken een plaats in het personeelslokaal.

Nadien werden deze flappen door een kleine groep (orthopedagoge en opvoedsters) verwerkt en aangevuld vanuit onze inzichten, literatuur,... en kwam de leidraad stilaan tot stand.

De leidraad werd in eerste instantie doorgegeven aan alle personeel dat met de bewoners werkt (leefgroepen, therapeuten,..). Nieuwe medewerkers en stagiaires krijgen ook inzage in de leidraad.

De leidraad wordt nu ook gebruikt tijdens opvolgingsmomenten zoals leefgroepvergaderingen.

We merken dat dit een goede ondersteuning is in het bevragen van onszelf en ons handelen.

We hebben ondervonden dat het proces waardoor de leidraad tot stand kwam minstens even belangrijk is als de uiteindelijke neerslag op papier. Het samen zoeken en nadenken, het bewust keuzes maken in functie van het welzijn van de bewoners, het maken van afspraken, ... het zijn juist die zaken die maken dat de basale houding beter kan opgenomen worden in het dagdagelijks bezig zijn met de bewoner.

We denken dat deze leidraad daardoor niet zo maar over te brengen is naar een andere voorziening. Hij kan voor andere voorzieningen veeleer een aanzet, een ondersteuning zijn om te zoeken naar een eigen middel.

Succes ermee!

Mieke Lecompte.

LEIDRAAD VAN AANDACHTSPUNTEN BIJ HET WERKEN VANUIT EEN BASALE HOUDING

INLEIDING

Het werken met onze diep meervoudig gehandicapte kinderen vraagt van de begeleider voortdurend een bewust en attent handelen. Frölich introduceerde met de 'basale stimulatie' een werkvorm die deze kinderen helpt om zich veilig te voelen in hun lichaam en die tegelijkertijd voldoende ervaringen aanbiedt.^(1^[1])

. Deze werkvorm biedt, naast het geven van specifieke activiteiten, vooral heel veel mogelijkheden om heel gericht met onze kinderen om te gaan in de dagelijkse bezigheden.

We willen jullie met dit document, dat gegroeid is vanuit de studiedag "basale stimulatie, een nieuw perspectief" en vanuit de werkgroep in Zonnebloem, een handleiding en ondersteuning bieden bij het werken vanuit een basale houding.

Er worden vijf punten behandeld die voor onze dagelijkse werking van Zonnebloem belangrijk zijn:

- maaltijdsituatie
- verzorging en aan- en uitkleden
- vrije momenten
- verplaatsen en wandelen
- activiteiten en therapie

Bij elk punt worden heel concrete aandachtspunten en tips gegeven. De gebruikte volgorde is zeker niet bindend.

Het gaat hier duidelijk over een **LEIDRAAD**. Niet alles is altijd voor elk kind of voor elke begeleider van toepassing. Zoek steeds naar wat er bij het kind en bij jou past. Ook de begeleider moet zich goed voelen in wat hij samen met het kind doet en beleeft.

Vooraf nog enkel algemene aandachtspunten :

- * Neem voldoende **tijd**. Verzorgen, verplaatsen,... is zeker geen tijdverlies, maar integendeel een kans om ervaringen aan te reiken en samen zinvol bezig te zijn.
 - * Het gebruik van **rituelen** komt bij elk punt terug. Deze rituelen zullen voor elk kind anders zijn, aangepast aan wat het kind aankan en aanspreekt.
 - * Aandacht en respect voor gevoelige en minder **gevoelige plaatsen** bij het kind zijn noodzakelijk.
 - * Creëer **rust** in jezelf vooraleer een kind te benaderen.
 - * Creëer rust in je **bewegingen** zodat het kind je kan volgen.
 - * Pas je **tempo** aan aan dat van het kind.
 - * Bij gelijk welke handeling die je met een kind doet, is het belangrijk om eerst je aanwezigheid kenbaar te maken, dan contact te maken en pas dan iets te ondernemen.
-

* Een goede **observatie** helpt om te zien wat er voor het kind veilig en verrijkend is.

* We kunnen ons handelen ook verbaal ondersteunen. Eenvoudige korte zinnen zijn goed. Stemgebruik en intonatie zijn minstens even belangrijk.

Werken vanuit een basale houding is heel geconcentreerd bezig zijn met elkaar. Dit vraagt inzet, betrokkenheid en respect voor de beleving van onze kinderen. Maar het is ook ontzettend boeiend. En naarmate we langer op deze manier bezig zijn, groeit ook de communicatie. Veel succes.

EEN MAALTIJDSITUATIE

1. Alles op voorhand klaarzetten zodat je niet heen en weer moet lopen.
2. De maaltijd verloopt het best in stilte of met een rustige achtergrondmuziek.
3. **Alle aandacht wordt de hele tijd op de persoon die men begeleidt gericht.**
4. Zelf rustig zijn.
5. Goede houding voor kind, in overleg met de kinesiste en logopedist.
6. Hoofdcontrole indien nodig, met stevige druk - hoofd niet achterover duwen.
7. "Duidelijke" mondcontrole, in overleg met de logopediste.
8. Eerst contact maken met het kind.
9. Zelf plaatsnemen tegenover of naast het kind op zelfde hoogte als kind.
10. Eten aankondigen: slab aandoen net voor het kind gaat eten, laten kijken, ruiken, stem gebruiken, verbaal begeleiden,...
11. Aandacht van kind eerst op de mond richten vb. mond aanraken met slabbetje of met lepel
12. Tempo aanpassen aan kind, werk niet te snel.
13. De smaken geïsoleerd aanbieden, ook gemixte voeding afzonderlijk aanbieden, indien mogelijk. (bvb. aardappelen - groenten - vlees)
14. Afwisseling bieden in smaak en structuur.
15. Mixen met water (melk verandert smaak).
16. Oog hebben voor de temperatuur van de maaltijd.
17. De drank wordt verdikt voor kinderen die moeite hebben met slikken.
18. Water aanbieden tussen middagmaal en dessert - rust inbouwen.

19. Aangepaste lepel, beker of fles gebruiken.
20. Bij wat knoeien de mond afvegen in één beweging en niet in verschillende keren. De mond is een zeer gevoelige zone die heel snel overprikkeld wordt waardoor het eten bemoeilijkt wordt.
21. Meng medicatie, indien mogelijk, niet met de voeding. Denk er aan dat medicatie de smaak van de voeding verandert.
22. Leg de lepel niet te vol. Neem eventueel een kleinere lepel.
23. Bij weigeren en uitdagend gedrag, niet dwingen.
24. Op het einde van de maaltijd rond je samen met het kind de maaltijd af door het afdoen van de slab en het mondje te wassen; verbaal begeleiden. Begeleiden naar vrij moment, zorg ervoor dat het één geheel is.
25. Respecteer rituelen, vaste gewoontes, logische en consequente volgorde.

WE ZORGEN ERVOOR OM DE LEEFRUIMTEN ZO MIN MOGELIJK TE STOREN GEDURENDE DE MAALTIJDSITUATIES!

VERZORGING

1. Alles op voorhand klaar leggen.
2. De omgevingstemperatuur, moet zeker hoog genoeg zijn.
3. Vermijd storende omgevingsgeluiden, bvb. radio.
4. Goede ondergrond, die steun biedt maar die toch zacht aanvoelt.
5. Contact maken en vast ritueel gebruiken om de verzorgingssituatie aan te kondigen; verbaal begeleiden.
6. Materialen bij de verzorging kunnen dienen als goede verwijzers.
7. Goede houding voor het kind, in overleg met kinesiste en begeleiding.
8. Wassen aankondigen vb. washandje tonen en eerst droog wrijven.
9. Wassen van gezicht vertrekken vanuit hals, over wangen, naar voor toe.
10. Respect voor de gevoelige en niet-gevoelige plaatsen op het lichaam.
11. Bij het wassen van andere delen van het lichaam bvb. stuit, toch centraal vertrekken.
12. Steeds wassen vanuit de borst naar de uiteinden (eerst gezicht aanraken is bedreigend).
13. Wassen in volledige bewegingen: hele arm, heel been, geen stukjes.

14. Symmetrische benadering.
15. Goede ondersteuning, werken met omvattende bewegingen.
16. Zorg voor goede aanrakingen met diepe druk.
17. Rekening houden met wat het kind graag heeft (goede observatie).
18. Steeds de hele persoon zien.
19. Steeds contact blijven houden.
20. Tijd nemen voor de verzorging.
21. Volledige aandacht hele tijd op de persoon richten !
22. Hoe het met het kind was alvorens de verzorging begon kan belangrijk zijn.
(bvb. gemoedstoestand)
23. Een spiegel is een middel om veel stimulering te bieden.
24. Een beurtsysteem kan helpen om elk kind van de leefgroep regelmatig een volledige "basale wassing" te geven.
25. Watertemperatuur aanpassen aan het kind.
26. Genoeg water in bad, zodat lichaam helemaal onder is.
27. Water laten wegglopen uit bad geeft een aparte lichaamservaring.
28. Een natte handdoek op het bovenlichaam na het wassen geeft een aparte en veilige sensatie op het lichaam.
29. Kind goed omvatten om uit bad te halen, eventueel met twee personen uit bad halen.
30. Tijdens verzorging kunnen vestibulaire gewaarwordingen aangeboden worden .
Gebruik van de stalen verpleegster kan goed zijn.
31. Het somatische kan tijdens de verzorging ook aan bod komen.
32. Intens laten genieten van gewaarwordingen en/of spel.

*** speciale aandacht voor:
aan- en uitkleden**

1. Gemakkelijke kledij: soepel en groot genoeg.
2. Verschillende stoffen kunnen voor een verschillende beleving zorgen.
3. Zorg dat de kledij niet dubbel zit onder het kind.
4. Kledij over het hoofd trekken kan bedreigend of beangstigend zijn.

5. Omkleden kan kans tot speelse communicatie zijn.
6. Kansen tot ervaringen bij omkleden: het lichaam laten ervaren via somatische, vestibulaire, visuele, auditieve gewaarwordingen.
7. Veel gebruik maken van het zijdelings omrollen om kledij op rugzijde glad te strijken, om de broek omhoog te brengen, enz....
Dit betekent voor het kind ook een vestibulaire gewaarwording en wijzigt de druk in het lichaam.
8. Goede houding die voor ontspanning zorgt; hoofdsteen kan belangrijk zijn.
9. Zoek naar een goede volgorde voor het kind.
10. Hou rekening met de gevoeligheden en het bewegingspatroon van het kind.
11. Zorg dat het kind kan volgen: tijd nemen.

NOOT: Deze tips kunnen ook in acht genomen worden tijdens het tanden poetsen!

VRIJE MOMENTEN

Uitgangspunt: vrije momenten zijn die momenten wanneer kinderen moeten wachten op hun beurt (bvb. tijdens verzorging) of tijdstippen waarop men niet expliciet met het kind een activiteit uitvoert.

1. Het is belangrijk dat een kind waarmee men niet bezig is toch ervaringen wordt aangeboden.
2. Vrije momenten kunnen ook de mogelijkheid geven om tot rust te komen.
3. Heb aandacht voor de plaats waar je een kind zet.
4. Verplaatsing aankondigen met taal en lichaamscontact
Ook - indien mogelijk - duidelijk maken dat je het kind daar even alleen laat.
5. Zorg dat er iets te 'beleven' is.
6. Je kunt het kind ook eens plaatsen dichtbij andere activiteiten, bvb. keukenactiviteit.
Een goede positie met overzicht op het geheel is belangrijk.
Kinderen voelen zich veiliger doordat ze beter zien wat er gebeurt. Ze blijven op die manier betrokken op alles en krijgen op die wijze voldoende prikkels.
7. Aandacht voor 'hoe' je een kind plaatst : een goede houding, met een veilig gevoel voor het kind.
8. Zorg voor wisselhoudingen, een andere houding laat het kind zijn lichaam anders ervaren

9. De omgeving moet een zekere rust en structuur hebben; kinderen die alleen liggen kunnen hevig schrikken of in de war zijn door onverwachte geluiden, bewegingen...
10. We kunnen materiaal en/of plaats aanbieden van waaruit prikkels gegeven worden. Het is wel belangrijk dat er beweging/verandering is, want geen beweging is geen ervaring.
11. Sommige kinderen worden graag regelmatig aangesproken en willen weten dat je ze niet vergeten bent. Indien je daarbij ook een aanraking geeft is het beter om 1 maal een goede aanraking te geven met diepe druk dan verschillende malen vluchtig over het hoofd te wrijven.
12. Sommige kinderen zijn in vrije momenten liever in een beperktere ruimte waar ze meer afgeschermd zijn voor storende prikkels en waar ze hun aandacht beter kunnen richten op aangepast materiaal. Little room, snoezelhoekje zijn voorbeelden van "beperkte ruimte".

Enkele mogelijke prikkels die kunnen aangeboden worden zijn :

- . muziek
- . spiegel, eventueel bewegend, trekt veel aandacht
- . trilvloer, trilkussen (niet voor elk kind, niet voor zieke kinderen)
- . waterbed (zeer goed want zorgt voor constante bewegingservaring en wisselende druk op het lichaam)
- . voetbad
- . lichtbak
- . little-room
- . molentje met speelgoed
- . voelschort
- . in de zon zitten
- . licht / zon laten spelen op bewegend, blinkend voorwerp
- . geuren
- . plaatsnemen bij een activiteit van andere kinderen
- . kersenpitkussen, zandzakje,... afwisselend op verschillende lichaamsdelen plaatsen
- . hangmat

13. Het is nodig om het kind tijd genoeg te laten om materiaal goed te ervaren en te beleven; maar niet te lang zodat het kind niet wegzakt in zichzelf omdat de prikkel stopt.
14. Een duidelijke overgang naar het opnieuw deelnemen aan een activiteit is belangrijk.
15. Het aanbieden van nieuwe prikkels, een andere plaats, kan zelfstimulatie voorkomen.

VERPLAATSEN- WANDELEN

1. Verplaatsen, wandelen kan de bewoner veel informatie geven over zijn lichaam en een goede manier zijn om prikkels aan te bieden. Zorg er wel voor dat het kind dit als veilig en aangenaam ervaart. Anders wordt beweging een bron van angst en spanning.
2. Verplaatsen heeft te maken met vele aspecten die we de hele dag door ervaren
 - ° verzetten of verleggen van kind van schelp naar waterbed, naar bedbox, naar verzorgingskussen,..
 - ° verrijden van zitschelp, rolstoel in de leefruimte

- ° verplaatsingen naar therapie, snoezelruimte, Sherborne,...
- ° wandelen, naar buiten gaan

3. Elke verplaatsing aankondigen, je steeds aanmelden.
4. Eerst contact maken voor je iemand verplaatst : verbaal, lichaamscontact...
5. Druk op schouder is goed lichaamscontact voor verplaatsing.
6. Met druk op schouder kan je ook de richting van verplaatsing aangeven.
7. Benaderen langs de zijkant is voor de meeste kinderen veiliger dan vooraan benaderen.
8. Geef duidelijke boodschappen, zowel verbaal als met lichaamstaal.
9. Aandacht voor ritme van bewegingen.
10. Aandacht voor soorten bewegingen en hiërarchie in bewegingen:
 1. heen en weer/voor en achter
 2. op en neer
 3. draaien en stabiele tussenpositie bieden bij wisselen van bewegingen
11. Bij wandeling pauzes inlassen en aandacht op omgeving, andere prikkels vestigen.
12. Aandacht voor temperatuurverschillen (vb. leefruimte, gang, buiten)
Het warm houden bij het naar buiten gaan geeft een gevoel van veiligheid en geborgenheid.
13. Verandering van inclinatie aankondigen (verbaal, lichaamscontact).
14. Goede observatie is nodig: wat kan het kind aan, wil het veel / weinig beweging.
15. Comfortabele zithouding ! Gepast gebruik van buggy, zitschelp, rolstoel.
Aandacht voor eventueel klemmende riemen of fixaties.
Aandacht voor kledij die niet dubbel mag zitten.
16. Een goede houding en fixatie op de bus is nodig.
Aandacht voor veiligheid en voor veilig gevoel van het kind.
17. Soms keuze laten : wel of niet wandelen / wel of niet verplaatsen
18. Algemene aandacht bij alle personeel in verband met verplaatsen van bewoners is belangrijk.
19. Zorg voor een goede afronding na verplaatsen, na wandelen. Duidelijk afscheid nemen.

ACTIVITEITEN EN THERAPIE

1. Het aankondigen van de activiteit is belangrijk: verbaal, visueel, tactiel, auditief.
2. Maak gebruik van verwijzers. Vaste verwijzers voor een vaste activiteit.
3. Geef duidelijke boodschappen, zowel in handelingen als verbaal.

4. Maak gebruik van een ritueel, aangepast aan de activiteit.
5. De begeleider praat niet over het kind heen.
6. Aangeven met een kaart aan de deur dat er een activiteit bezig is, zodat bezoekers op een gepaste manier al dan niet kunnen binnenkomen.
7. Selecteer de prikkels die je aanbiedt.
8. De activiteiten moeten verlopen in een eenvoudig en duidelijk verloop. Zoek naar een goede tijdsduur.
9. Laat het kind mee bepalen wat je doet, hoe ver je gaat, welk tempo.
10. Een constant goede observatie door de begeleider is belangrijk.
11. Kwaliteit gaat boven kwantiteit.
12. Je kunt niet met elk kind hetzelfde doen.
13. Zorg voor een evenwicht tussen activiteit en rust.
14. Nood aan een goede positionering, in functie van de activiteit.
15. Herhaling gebruiken, biedt veiligheid en vertrouwen om open te staan voor ervaringen.

BASALE HOUDING, EEN HOUVAST OM "SCHAT " TEGEN TE ZEGGEN !